

EN SKRIFTSERIE OM LIBERALISMENS UTMANINGAR

#1

Det går att vända vinden

Några funderingar om liberalers utmaning

CHRISTER NYLANDER

OHLIN institutet

bēma

En skriftserie om liberalismens utmaningar.

I antikens Athen var **bēma** den plattform man stod på när man presenterade sina argument inför folkförsamlingen. Ohlininstitutet erbjuder med skriftserien **bēma** en plattform för liberalt sinnade människor att framföra sina idéer. Skrifterna speglar således skribentens åsikter.

Bēma (grekiska: βῆμα) var i antikens Grekland en upphöjd plattform som användes för att tala från inför en församling eller domstol. Ordet betyder bokstavligen "steg" eller "plattform" och förekom i flera olika sammanhang, men gemensamt för dem alla var att det handlade om offentlig auktoritet, synlighet och ansvar.

I folkförsamlingen – exempelvis på Pnyx i Aten – stod talare på **bēman** när de skulle tala till folkförsamlingen. Det var en konkret plats för demokratisk deliberation – alltså diskussion och argumentation inför ett beslut. Den symboliserade medborgarens rätt att tala och delta i det gemensamma.

Den som stod på **bēman** trädde fram inför andra och måste stå för sitt ord. Retorisk skicklighet vägde tungt, men så gjorde även karaktär och ethos. Att tala från **bēman** var inte bara ett privilegium, utan ett uttryck för medborgarskap och förtroende. Den konkretiserar idén att beslut, sanning och makt ska formas inför andra, inte i det fördolda.

Det går att vända vinden

Några funderingar om liberalers utmaning

Liberalismen är illa ute. Den ligger på knä, tömd på kraft, omgiven av tystnad. Vid horisonten tornar en mörk kraft upp sig – målmedveten, samlad, marscherande i takt. Deras steg får marken att skaka. De riktar sina vapen rakt mot friheten.

Men plötsligt. Ett svagt surr i luften. Ett försiktigt ljud som snabbt växer till ett dån. Och där, från marken, från havet, från skyn, dyker de upp: liberalismens vänner. En brokig skara, färgstarka, kanske till synes oorganiserade – men med stark beslutsamhet. Liberalismen reser sig igen, fylld av ny kraft. En episk kamp följer. Ondskan viker till sist undan.

Byt ut liberalismen mot Luke Skywalker, mörkret mot Darth Vader och du får Star Wars. Eller tänk på Harry Potter som står öga mot öga med Voldemort. Eller riddaren som möter draken utanför riddarborgens tunga port. Eller mänskligheten som hotas av en utomjordisk angripare. Berättelsen är i grunden den samma.

Den här sortens berättelser hjälper mig att hålla fast vid hoppet om framtiden. De påminner om att det ofta ser som mörkast ut strax före den stund då motståndet organiserar sig och vänder striden. I alla fall i sagor och i Hollywoodfilmer.

Det finns inga garantier i verkligheten. Världen är inte en saga. Den följer inte en regissörs direktiv eller en författares manus. Verkligheten är komplex, mångbottnad och oberäknelig. Om vi stirrar oss blinda på berättelser om gott och ont riskerar vi att missa nyanser, missförstå drivkrafter och underskatta motståndet.

Men ändå; Framtiden är inte avgjord – den formas av våra tankar, våra val och våra handlingar. Varje dag skriver vi alla små bokstäver i det stora manuskriptet om framtiden.

Syftet med denna text är inte att erbjuda några färdiga svar på varför liberalismen är på reträtt och vad man ska göra åt det. Inte heller är det en manual för att vinna val. Det jag hoppas kunna bidra till är funderingar som kanske kan leda till tankar som kan bli början på något. Motvinden som liberaler nu känner måste vända. Många måste försöka och här är mitt bidrag.

Vad är liberalism? Det finns många svar på den frågan. En del samlar alla åsikter de själva har och hävdar att just dessa åsikter är höjden av liberalism. Andra gör tvärtom och samlar alla värderingar man hatar och kallar det liberalism. Men vad är liberalism egentligen?

Jag är personligen starkt påverkad av John Stuart Mill och en sak som slår mig när jag läser böcker av och skrifter om honom, är att han hela tiden provade nya idéer och perspektiv. Det var inte så att han vaknade upp en morgon, såg sanningen och satte sig ner och skrev den enda vägens liberalism i Om friheten.

**Motvinden
som liberaler
nu känner
måste vända.**

*Många måste
försöka.*

Han brottades hela livet med frågan hur man ger människan störst chans att växa och han fann hela tiden nya vinklar. Vid mitt skrivbord finns ett citat från Mill: All good things which exist are the fruits of originality.

Jag tror att det bästa sättet att definiera en liberal samhällssyn är att liberaler utgår från individen och strävar efter hennes frihet, integritet och makt över det egna livet. Man ska få vara unik om man vill det, man ska såklart också kunna avstå från att vara det. Men man ska ha förmågan och rätten att själv göra det valet – självständigt och välgrundat.

Det finns två starka argument för att hävda att liberalismens kärna är att utgå från individen samt sträva efter att skydda hennes integritet och vidga hennes frihet. Det ena är att alla liberaler kan enas om att individen är utgångspunkten. Det andra är att för alla andra ideologier (utom delar av anarkismen) gäller att de utgår från något annat än individen, som traditionen eller ett särskilt kollektiv.

Jag tycker att liberaler alldeles för ofta förväxlar mål och medel. Det är ett misstag som nog bidrar till liberalismens ottydlighet. Målet är individens frihet. Individen ska få söka sig åt olika håll i sin strävan att forma sitt eget liv. För att nå dit använder liberaler olika medel, så som öppna marknader, fri handel, tolerans, yttrandefrihet och rätten att älska den man vill. Men detta är alltså medel, inte mål i sig.

Vi kan ta marknaden som ett exempel. Genom att genomföra marknadsreformer ges individen frihet att konsumera, starta företag, söka olika jobb som kan bidra till att hon utvecklas som människa. Marknadsreformer kan också innebära tillväxt och effektivitet som får till följd att skatten kan sänkas. Därför är marknadsreformer ofta ett bra medel. Men det är ett medel. Målet är individens frihet. Marknadsreformer som minskar individens frihet är dåliga medel.

Inget medel är per definition överordnat alla andra, men det är inte heller så att de nödvändigtvis står emot varandra. Man kan vidga individens frihet både genom marknadslösningar, skattesänkningar, antirasism, feminism, funkisrättigheter samt reformer för skola, kultur och bildning samtidigt.

Men man klarar kanske inte av att göra allt på samma gång. Vad ska man då prioritera? Det bör rimligen till stor del avgöras av vilka hot man ser just nu, eller vilka möjligheter som verkar mest lockande. Var man landar kan också variera med vilka personliga erfarenheter eller värderingar man har. Ibland måste också strategiska eller taktiska överväganden få avgöra.

Man kan ha samma mål och ändå prioritera olika medel. Det är inget konstigt. Liberaler bör därför stanna upp då och då för att ställa frågor som:

- » Vilka är de största hoten mot individens frihet just nu?
- » Vilka är de största möjligheterna just nu för att vidga individens frihet?
- » Hur prioriterar jag mellan dessa, varför gör jag den prioriteringen, varför gör andra liberaler en annan prioritering?
- » Vilka medel och strategiska vägval är bäst lämpade för att nå detta?
- » På vilken arena (parlamentet, civilsamhället, idédebatten, akademien, kulturen, media etc) behövs liberala krafter som mest just nu?

Därefter kan man fundera på medel, strategi och taktik samt formulera en lockande berättelse om framtiden.

Man kan vidga individens frihet både genom marknadslösningar, skattesänkningar, antirasism, feminism, funkisrättigheter samt reformer för skola, kultur och bildning samtidigt.

Ganska många människor är liberalt sinnade. De vill värna den enskilda individens frihet, egenmakt, möjligheter och integritet. De gillar mångfald och öppenhet. Jag tror att det är ungefär 20-30% i Sverige som i grunden är liberaler. Kanske fler. Men det finns också många människor som inte är liberaler. Det är för en liberal lite svårt att förstå varför folk inte gillar att människor får mer frihet att forma sitt liv. Men sådana människor finns och de är många. Därför måste man som liberal försöka förstå dem (men inte nödvändigtvis anpassa sig efter dem).

Vi människor vill att världen ska vara begriplig. Vi söker och finner mönster eller orsak och verkan även där det inte finns. Vår övergripande tankeram – vår ideologi eller religion – är en bra ledstång i livet. Den förenklar världen, men man måste komma ihåg att den just därför också gör det svårt att se andra perspektiv.

Jag tror att liberaler måste ägna tid åt att på djupet försöka förstå motståndet. Men man ska inte lära känna motståndet för att anpassa sig, utan för att bli bättre på att vinna stöd för liberala idéer och veta vilka allianser som är kloka.

Precis som liberaler vill vidga individens frihet åt olika håll, finns det motstånd från olika håll. Några är emot marknadsreformer, andra är emot mångfald, kvinnors rösträtt, religionsfrihet, klimatinsatser eller HBTQ-reformer. I ett liberalt samhälle får dessa antiliberaler argumentera för sin sak. Ibland vinner de val, ibland inte. Det är inte konstigt. Det är däremot konstigt att liberaler ibland säger att de varit för framgångsrika och därför måste backa. Liberaler är inte en storasyster som ska se till att alla i familjen håller sams.

Jag tycker ibland att liberaler verkar ha lite dåligt självförtroende. Eller kanske ska man beskriva det som empatisk återhållsamhet, eller skamblandad nöjdhet? Hur ska man annars förklara att så många liberalt sinnade debattörer och politiker i land efter land anpassar sina budskap efter antiliberala rörelsers kritik?

De som inte är liberaler är alltså en mycket splittrad grupp. Ibland kan de enas i sitt motstånd mot något, men i grunden vill de åt olika håll. Detta blir mycket tydligt i den koalition som gav Trump makten i USA.

En jobbig insikt (som jag länge valt att blunda för) är att motståndet mot individuell frihet faktiskt är djupt förankrat i vad det är att vara människa.

Människan är ett socialt djur. Vi är kodade till att undvika bli utfrysade ur gruppen, vi vill inte bli lämnade ensamma bland djungelns eller stäppens alla faror. Skuld och skam är effektiva medel för att få oss att bete oss så som för tillfället anses normalt.

Vi människor gillar inte bara frihet utan också trygghet och gemenskap. Var balanspunkten mellan frihet och trygghet finns varierar mellan människor, men också för var och en av oss beroende på omvärld och omständigheter. I en värld som är orolig, eller i en jobbig period i livet, tenderar vi prioritera trygghet, gemenskap och tradition högre än självförverkligande. Det är inte så konstigt.

När andra gör oväntade livsval eller samhället förändras, kan det rubba vår känsla av stabilitet. Även om det gamla kan vara orättvist, känns det tryggare just för att det är bekant. Det nya upplevs som osäkert och hotfullt, särskilt när det inte bara påverkar vår vardag utan också vår status eller självbild. Då söker vi oss till det välkända, till gruppen där vi känner tillhörighet. Denna dragning till det invanda gör att vi tenderar försvara den ordning som råder. Det paradoxala är att även de som egentligen har mycket att vinna på förändring ibland motsätter sig den.

Det är för en liberal lite svårt att förstå varför folk inte gillar att människor får mer frihet att forma sitt liv. Men man måste försöka.

Det finns alltså en naturlig och djupt mänsklig skepsis till det liberaler står för. Ändå har världen successivt under flera sekler blivit mer liberal. Så varför går det dåligt just nu? Det finns säkert många förklaringar.

Även om liberalismen inneburit många otroliga framsteg för mänskligheten har inte vinsterna fördelats lika. De som är relativa förlorare kan därför antas vara mer skeptiska. Samma sak kan gälla de som har förlorat relativ status, eller känner tryggheten i sin identitet utmanad, när traditioner och traditionella gemenskaper undermineras av människors individuella val.

Det finns säkert också en del som tycker att folk använder sin individualism fel. Detta fångas i känslan av att liberalismen inte bara segrat utan också gått för långt. Bete dig!

Till detta ska man lägga att vi lever i en tid som präglas av oro. Maslows behovspyramid påminner oss om att självförverkligande inte står högt i kurs när man är orolig för krig, kriminalitet, rasism, hunger och klimatförändringar. Det är dessutom en oro som förstärks av sociala mediernas algoritmer och av nyhetslogiken som gör att en olycka rapporteras men inte avsaknad av en olycka.

Allt detta kan bidra till att människor blir mindre intresserade av frihet och till och med är beredda att ge stöd till auktoritära ledare (som alltid ogillat liberalism som ideologi, men ibland gillar vissa liberala reformer som gynnar dem). Dessa starka män lovar att ta hand om oss och ställa saker till rätta.

I boken *Flykten från friheten* funderade Erich Fromm kring hur kan man förstå att den som kan slippa förtrycket ändå väljer att bli styrd av en stark man. Även om Fromm svävar ut i en del konstiga slutsatser tror jag kärnfrågan han ställer är viktig och att liberaler måste ägna en hel del tid åt denna fråga. För visst är det viktigt att analysera Trump, Orban, LePen och andra nationalistiska populisterna i Sverige, Europa och världen, men det är ännu viktigare att försöka förstå varför folk kan lockas rösta på dem och vilja styras av dem.

Varför är det då viktigt att liberalismen får medvind igen? Jo för att det ger så mycket gott till oss människor – var och en av oss och tillsammans. Liberaler behöver bli bättre på att berätta om alla de goda saker liberala reformer inneburit för mänskligheten de senaste 400–500 åren. Om människor frihet, om välbefinnande, om tolerans, om jämställdhet, om rätten att tro på det man vill och vara den man är, om medicinska genombrott, om möjligheten att möta andra kulturer med nyfikenhet och allt annat som liberalt sinnade personer kämpat för genom åren.

Det är inte säkert att historiska framsteg får fler att längta efter liberala reformer idag. Därför måste liberaler också se till så att fler får ta del av liberalismens nuvarande och framtida frukter.

Ska liberalismen få ny kraft och vinna på lång sikt, måste den vinna fler människors förtroende. Den måste bli en kraft som gör att fler känner sig som vinnare och uppfattas som en rörelse för att göra världen till en bättre plats.

Min egen slutsats är att liberaler bör prioritera att fler får ta del av ekonomiska framsteg och att fler ser möjligheter till social rörlighet. Anledningarna till att jag prioriterar den ekonomiska dimensionen är flera. En är mina egna erfarenheter. En annan är att jag tror att den som känner framtidshopp för egen del har lättare att acceptera också andra liberala reformer. Det är enklare att ha en liberal syn på andra människors livsval om man känner att livet och världen går åt rätt håll.

Visst är det viktigt att analysera Trump, Orban, LePen och andra nationalistiska populisterna i Sverige, Europa och världen, men det är ännu viktigare att försöka förstå varför folk kan lockas av att styras av dem.

Ett samhälle där fler lever gott, känner framtidstro och kan bidra med sina talanger är ett samhälle där liberalismen har en naturlig jordmån. När fler ser sina egna liv förbättras av frihetliga reformer, blir det svårare för demagoger och bakåtsträvare att vinna mark med löften om trygghet genom inskränkning av friheten. Detta förutsätter dock förmodligen att man känner tillräcklig fysisk trygghet.

Det känns för mig rimligt att liberaler som vill få stöd bland personer som inte själva är liberala, prioriterar ekonomiska reformer som ger fler människor ökade livschanser, än sociala och kulturella reformer som begränsar människors livschanser. Antiliberala kulturkrigare är inte riktigt min personliga favoritallianspartner.

Den som i mänsklighetens begynnelse kastades ut ur gemenskapen riskerade inte bara ensamhet, utan i förlängningen döden. Att vara en del av gruppen, att känna samhörighet, har därför blivit ett djupt rotat behov i vår natur. Vi skäms när vi avviker, vi känner skuld när vi sviker, och vi känner stolthet när vi hyllas som hjältar av de våra. Med denna kunskap i bakhuvudet förstår man mer om hur troll och påverkansoperationer på nätet fungerar. Det handlar om att påverka vad folk tycker är normalt och att det ska göra ont om man avviker från detta förment normala.

Liberalismen utmanar som sagt på flera sätt människans urgamla instinkter. Där den biologiska impulsen säger oss att hålla oss inom gruppens ramar, säger liberalismen att individen måste få överraska, avvika och bryta sig loss. Där instinkten manar oss att värna det egna kollektivet och misstänkliggöra de andra, predikar liberalismen tolerans, öppenhet och frihet över gränser.

Att vara liberal innebär därför ofta att stå i motvind. Det är inte intuitivt att försvara en individs rätt att gå emot sin familjs förväntningar, sin bys normer eller sin nations majoritetskultur. Det är inte omedelbart begripligt för många varför frihandel, fri rörlighet eller yttrandefrihet – även för dem vi ogillar – i längden gynnar oss alla.

Liberalismen är därför beroende av något mer än bara makt eller snabba framgångar i opinionsmätningar. Den är beroende av ett samtalsklimat där komplexitet får plats, där avvikande röster inte omedelbart tystas. Den är beroende av en stark och fri media som kan granska makten, kultur som kan lyfta nya perspektiv och förebilder som står emot grupptryckets och konformismens lockelse.

I en tid där algoritmer i sociala medier styr allt mer av vår verklighetsuppfattning, blir denna insikt ännu viktigare. Algoritmer belönar ofta det som engagerar snabbt: ilska, rädsla, tillhörighet och vi-och-dom-tänkande. Det som kräver eftertanke, tvivel och analys har svårare att få fäste i ett sådant klimat. Därför ser vi hur polarisering, tribalism och konspirationsteorier får snabbare spridning än nyanserade liberala argument.

Det finns dock hopp. Vi håller på Romeo och Julia trots att de bryter mot sina familjers vilja. Vi rörs till gråt av lycka när Charles Dickens utsatta barn hittar en ny familj och får kärlek. Vi håller på Nora när hon tar sig ur sitt Dukkehjem.

De mest älskade berättelserna i vår kulturhistoria visar att människan också har en annan sida: en som kan förstå och uppskatta individens kamp mot gruppens förtryck, som kan se värdet i att någon vågar vara annorlunda. Det breda engagemanget mot hedersrelaterat våld och förtryck är också det en dimension av just denna liberala övertygelse om att individen har rätt att gå emot gruppens förväntan.

De mest älskade berättelserna i vår kulturhistoria visar att människan också har en annan sida: en som kan förstå och uppskatta individens kamp mot gruppens förtryck, som kan se värdet i att någon vågar vara annorlunda.

Men om jag har rätt i att liberalismens idé ibland går emot grundläggande mänskliga reflexer, så krävs en del arbete på samhällsnivån för att fler ska bli liberaler eller åtminstone acceptera liberala reformer. Välfungerande skolsystem. Ett kulturliv som är fritt att utmana tanken. Fri akademi. Yttrandefrihet. Medier som lyfter det komplexa. Plattformer som inte bara belönar reflexmässiga reaktioner utan också ger plats för reflektion och dialog. Folkbildning och bildningsideal, som ger människor verktyg att förstå världen bortom enkla slagord.

Att värna detta är inte ett sidospår för liberaler. Det är kärnan i det långsiktiga arbetet. När friheten känns svår och avvikelsen hotfull behövs institutioner och kultur som påminner oss om varför frihet alltid är bättre än underkastelse, varför öppenhet alltid är bättre än rädsla.

En av mina första lektioner i statsvetenskap i Lund handlade om statsvetaren Robert A. Dahls bok om skillnaden mellan makt och inflytande. Makt, enligt Dahl, handlar om att "A får B att göra något som B annars inte skulle ha gjort". Det är ett direkt påverkansförhållande, ofta genom resurser, tvång eller auktoritet. Inflytande, däremot, är mjukare: det handlar om att forma hur andra tänker, vilka preferenser de har, hur de förstår världen. Inflytande förändrar inte alltid människors handlingar omedelbart – men på sikt kan det förändra hela riktningen för ett samhälle.

Det är avgörande att förstå denna skillnad. Liberalismen är inte bara en uppsättning konkreta krav här och nu, utan en idé om samhällets långsiktiga utveckling – om individens frihet, om öppenhet, om möjligheten att forma sitt eget liv. Därför måste liberaler sträva både efter makt och inflytande – men förstå att inflytandet på lång sikt är viktigare än kortsiktig makt.

I den politiska vardagen finns en självklar tendens att fokusera på parlamentariska realiteter och makt: hur får vi majoritet för vårt förslag? Hur får vi ministerposter? Det är nödvändigt. Den som aldrig har något konkret inflytande på beslut riskerar att marginaliseras.

Men i längden räcker det inte. För det blir svårare att få tillräckligt parlamentariskt stöd om det blåser liberal motvind. När det blåser auktoritära, nationalistiska eller socialistiska vindar blir det färre liberala segrar oavsett hur de parlamentariska realiteterna ser ut.

Tidsandan, värderingarna, den samhälleliga förståelsen av vad som är rimligt och rätt, avgör vilka konkreta reformer man kan få stöd för oavsett om det gäller skolan, skatterna, kriminalpolitiken eller migrationen. Att anse sig ha rätt i sak räcker inte. Du måste också vara med och forma vad som anses vara rätt.

Samhällsvinden, kulturen, tidsandan påverkar politiken långt mer än de flesta vill erkänna. Kulturen äter politiken till frukost.

Därför måste liberaler satsa på att långsiktigt forma debatten, skapa opinion och bygga berättelser som stärker frihetens idéer. Inte bara vinna voteringar i kammaren, utan vinna hjärtan och sinnen i samhället.

Man kan inte rösta fram en tidsanda i ett majoritetsval. Den formas genom berättelser, kultur, utbildning, medier, konst och samtal. Rysslands påverkanskampanjer, nationalisternas kulturkrig, vänsterns 68-rörelse, fundamentalisters predikningar och populisternas mediestrategier handlar om just detta. De försöker forma samhällsklimatet, inte "bara" vinna nästa val.

**Att ha rätt i sak
räcker inte.
Du måste också
vara med och
forma vad som
anses rätt.**

Makt är att få sitta vid bordet när besluten fattas. Det är viktigt – men inte tillräckligt. Inflytande är att avgöra vilka frågor som överhuvudtaget ligger på bordet, vilka värderingar som anses självklara, vilket språk och vilka metaforer som präglar samtalet.

Den som bara jagar makt riskerar att vakna upp och upptäcka att bordet är tomt, att samtalet redan flyttat till ett annat bord. Den som satsar på inflytande är med och formar framtiden.

Liberalismen har en lång och stolt tradition av att förlita sig på förnuftet; på argument, på fakta och på den rationella analysens förmåga att övertyga. Det är en ädel hållning, rotad i upplysningens ideal, och den har burit långt. Men kanske har vi ibland glömt något väsentligt på vägen. För människan är inte bara ett resonerande väsen – hon är också en berättande varelse.

Vi förstår världen genom berättelser. Vi minns dem, vi speglar våra liv i dem, vi låter oss formas av dem. I tider av oro spelar berättelser förmodligen en ännu större roll. De sorterar tankarna, ger tröst och förklaring.

Det är i berättelserna de stora idéerna får sin form – inte bara i förslag, program och principer, utan i mening, identitet, dramatik. Det är genom berättelserna som vi sorterar det överväldigande informationsflödet.

Om man vill förenkla skulle man kunna säga att förnuft är makt, berättelser är inflytande. Men det är nog att förenkla för mycket.

I modern politik har populisterna och auktoritära ledare förstått detta bättre än många liberaler. Brexitkampanjens ”Take back control” målade upp en förlorad suveränitet. Trumps ”Make America Great Again” erbjöd en nostalgisk vision. Viktor Orbán målar bilden av ett litet land hotat av både yttre fiender och inre illojalitet, där endast en stark ledare kan skydda nationens själ.

Dessa berättelser är inte främst intressanta för sina eventuella fakta eller brist på fakta – utan för den mening de ger. De presenterar ett problem, pekar ut en fiende, väcker känslor och antyder en lösning. Människor orienterar sig snarare genom dramaturgi än statistik.

Men här finns också ett hopp. De berättelser som bäst speglar liberalismens kärnvärden är också de redan djupt förankrade i vår kultur. Från barnfilmer till romaner, från Hollywoods hjältesagor till vardagsnära dramakomedi, finns ofta samma återkommande tema: individens kamp för att bli sig själv, att stå upp mot makten, att bryta normer. Billy Elliot, Frozen, Mulan, Erin Brockovich – alla bär på en berättelse om frihet, om mod, om värdighet. Hollywood och Disney har betytt mycket för liberalismens framgångar.

Många av de starkaste tema som berättelserna återkommer till är djupt rotade i mänsklig psykologi. Det gäller kampen mellan rent och orent, vi mot dom, om att bli nästa ledare, om kärlek, det onda mot det goda. De har kraft därför att de talar till något djupt inne i oss. Rasismens berättelser bygger till exempel på föreställningen om att något främmande hotar det rena och det trygga, men också om vi mot dom.

Två uppgifter utkristalliserar sig för liberaler som vill vända vinden: För det första, att avslöja destruktiva berättelser. För det andra, att forma egna berättelser – starka, hoppfulla och förankrade i den liberala idén om varje människas egenvärde och rätt till frihet. Liberaler måste alltså förstå berättelsens mekanik, inte bara för att

**Vi förstår
världen genom
berättelser.
Vi minns dem,
vi speglar våra
liv i dem, vi låter
oss formas av
dem.**

själva bli bättre berättare, utan också för att kunna avslöja när berättelser används för att skrämma, manipulera och förminska.

Jag lärde mig tidigt att politiker måste söka konflikt. Utan konflikt märks man inte. Utan konflikt inget medialt genomslag. Så är det fortfarande. Men det räcker inte att ta fajten eller vinna debatten. Konflikt i sig är inte en bärande berättelse. Den måste sättas i ett större sammanhang. Ingen blir hjälte bara av att slåss. Hjälten blir hjälte när kampen sker för något värdefullt – för staden, för människorna, för det gemensamma.

Att förstå detta är viktigt. För berättelser kan vändas.

Tänk på berättelsen om riddaren och draken utanför borgens tunga port. Tänk om det finns en förhistoria som säger att riddaren egentligen är en mycket ond person som rövat bort oskyldiga barn från sina snälla föräldrar. Nu gömmer riddaren barnen och låter dem svälta i riddarborgens mörka fängelsehålor. Då blir ju draken helt plötsligt den gode som försöker rädda oskyldiga barn.

När man tänker så förstår man hur viktigt det är att äga ett samhälles övergripande berättelse. Att bli bättre på att berätta är inte ett kosmetiskt råd. Det är ett grundläggande inslag i det politiska hantverket. Det är en möjlighet att göra liberalismens värden levande – i berättelser där öppenhet, mångfald och frihet inte är abstraktioner, utan mänskliga erfarenheter.

Frihetens idéer måste inte bara försvaras i sak. De måste berättas, kännas och resonera med våra liv. I den större berättelsen från mörker till ljus har liberaler långt kvar till målet. Liberalismen har inte gått för långt.

Liberalers mål är tydligt och långsiktigt: individens frihet och makt att forma sitt eget liv. Men vägen dit är inte alltid rak, och de medel som bör prioriteras kan skifta över tid och plats. Hoten mot individens frihet ser olika ut i olika situationer. Ibland är det kriminalitet och otrygghet som utmanar friheten. Ibland är det klimathotet, den nationalistiska vågen, populismens locktoner, rasism, ekonomiska kriser, höga skatter, monopol eller brister i välfärdssystemen som underminerar människors möjlighet att leva fria liv.

Liberaler bör alltså därför ofta ställa sig frågor som: Vilka hot är mest akuta just nu? Vilka möjligheter är mest lovande? Utifrån den analysen kan och bör man söka samarbeten som gör det möjligt att få makt och genomföra nödvändiga reformer. Den där makten får dock inte underminera förmågan till långsiktigt inflytande över hur vinden blåser. Man måste vara en trovärdig berättare om hur liberala reformer leder till en ljusare framtid.

Därför bör liberaler vara försiktiga med att ge löften om att älska någon i nöd och lust (obs detta handlar om politik, inte om mellanmänsklig kärlek). Liberalers samarbeten bör formas som kontrakt, inte som äktenskap.

Ett kontrakt är villkorat, tidsbegränsat och öppet för omförhandling. Äktenskap, åtminstone i sin traditionella form, kräver evig trohet oavsett hur omständigheterna förändras. Liberalismen kräver en annan hållning: lojaliteten måste alltid vara till idéerna om individens frihet, inte till dagens allierade. När hoten mot friheten förändras kan en effekt bli att den man tidigare samarbetade med inte längre har samma kortsiktiga eller långsiktiga mål. Det är egentligen inte så konstigt.

Liberalismen kräver en annan hållning: lojaliteten måste alltid vara till idéerna om individens frihet, inte till dagens allierade.

Liberaler har sitt mål, man har många olika medel för att sträva efter målet, man ser många olika hot och möjligheter. Det vore konstigt om man då bara såg en potentiell partner.

Liberalismen har, genom historien, varit den mest lyckade idétraditionen i arbetet för mänsklig värdighet och frihet. Från kampen för yttrande- och religionsfrihet, via motståndet mot monopol och överreglerad ekonomi, till uppbyggnaden av demokratiska institutioner och skyddet av individens rättigheter – gång på gång har den liberala idén visat sin förmåga att frigöra människor och skapa samhällen präglade av öppenhet, samarbete och möjligheter.

Det finns all anledning att känna tacksamhet och stolthet över denna historia. Men liberal stolthet bör aldrig stanna vid självbekräftande nöjdhet. För liberalismen har inte nått målet. Liberalism är en hållning, en ständig nyfikenhet, ett pågående försvar för människans rätt att forma sitt eget liv, hennes rätt att överraska och ibland chockera omvärlden. En liberal lever inte av nostalgi, utan av sökande. Det är inte segrarna bakom oss, utan friheterna framför oss som vägleder. Vi letar efter de nya hoten mot individens frihet, inte för att retirera och ge efter, utan för att bekämpa dem.

Vår tid rymmer nya frågor, andra konflikter än de som definierade tidigare epoker. Teknologins utveckling väcker frågor om personlig integritet, makt över data och algoritmers inflytande. Samhällets sociala omvandling ställer oss inför nya utmaningar kring tillhörighet, ansvar och jämlikhet. Här har liberalismen en uppgift: inte att instinktivt försvara det gamla, utan att med eftertanke, integritet och nyfikenhet söka nya vägar framåt.

Liberalismen bygger på en tillit till människans förmåga att med förnuft, fantasi och samarbete lösa problem, att förbättra sina livsvillkor och att forma samhällen som både är friare och mer rättvisa. Därför är liberalismen framtidsoptimistisk. När människor får tänka och uttrycka sig fritt, när de får samverka frivilligt och pröva sina idéer i öppen konkurrens blir världen bättre. Så skapas livschanser, välstånd, rättvisa och frihet.

**En liberal
lever inte av
nostalgi, utan
av sökande.
Det är inte
segrarna
bakom oss,
utan *friheterna*
framför oss
som vägleder.**

OHLIN institutet

STIFTAT I BERTIL OHLINS ANDA.
VERKAR I SVENSK LIBERAL TRADITION.

Om stiftelsen Bertil Ohlininstitutet

Ohlininstitutet är en partipolitiskt oberoende liberal tankesmedja. Institutet är en plattform för att stimulera och fördjupa liberal idédebatt, det innebär att olika åsikter ges plats och att institutet inte nödvändigtvis delar de åsikter som framförs. Stiftelsen Bertil Ohlininstitutet grundades 1993 för att ”stimulera vetenskaplig forskning kring de liberala idéerna och deras tillämpning på samhällsförhållanden i Sverige och världen.”

Institutets finansiering

Stiftelsen Bertil Ohlininstitutet finansieras främst av bidrag från ägarstiftelser inom liberal press. Genom åren har vid enstaka projekt även andra finansörer förekommit.

Internationellt samarbete

Stiftelsen Bertil Ohlininstitutet är medlem i den europeiska liberala tankesmedjan ELF (European Liberal Forum).

Föreläsningar

Varje år arrangeras Bertil Ohlinföreläsningen och Wbbleföreläsningen där svenska och internationella föreläsare ger ett bredare perspektiv på aktuella och tidlösa politiska problem.

Plattform för idéer

Stiftelsen Bertil Ohlininstitutet bidrar till att fördjupa och stimulera den svenska liberala idédebatten, samt ge nya liberala debattörer möjlighet att göra sig hörda. Det kan ske i olika format såsom böcker, skrifter, seminarier, poddar och filmer.

Uppsatstävling

Stiftelsen Bertil Ohlininstitutet arrangerar årligen en uppsatstävling inom samhällsvetenskapliga ämnen för studenter på C- och D-nivå.

Debattörspris

Bertil Ohlininstitutet delar årligen ut ett debattörspris. Priset syfte är att stimulera seriös debatt kring viktiga frågor.

Kontakt

ohlininstitutet.se
Andreas Westerberg, ordförande
kansliet@ohlininstitutet.se